

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Karla Šimky a soudců JUDr. Filipa Dienstbiera a Mgr. Evy Šonkové v právní věci žalobce: **L. K.,** zastoupený opatrovnicí: J. K., zastoupený Mgr. Jiřím Hrbkem, advokátem se sídlem Komořanská 63, Praha 4, proti žalovanému: **Ministerstvo práce a sociálních věcí,** se sídlem Na Poříčním právu 376/1, Praha 2, ve věci žaloby proti rozhodnutí žalovaného ze dne 26. 2. 2018, č. j. MPSV-2018/31137-912, o návrzích žalobce na osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 27. 4. 2018, č. j. 42 Ad 7/2018 - 27,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žalovanému **se** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti **nepřiznává.**

Odůvodnění:

I. Usnesení krajského soudu

[1] Usnesením ze dne 16. 10. 2017, č. j. 50A 58/2017 - 24, rozhodl Krajský soud v Praze (dále jen „krajský soud“) tak, že návrhy žalobce na osvobození od soudních poplatků a na ustanovení zástupce zamítl a vyzval jej k doplnění žaloby do jednoho měsíce od doručení uvedeného usnesení.

[2] Krajský soud v odůvodnění usnesení dospěl k závěru, že žalobce disponuje dostatečnými prostředky, a nejsou tak dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Vycházel z toho, že žalobce je plně invalidní a pobírá invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně (ve výši 10.300 Kč), příspěvek na mobilitu (ve výši 550 Kč) a příspěvek na péči (ve výši 4400 Kč), žije v jedné domácnosti se svými rodiči, kteří pobírají starobní důchod (ve výši 15.799 Kč a 10.938 Kč), přičemž jeho matka je i jeho opatrovnicí. Příjem společné domácnosti žalobce a jeho rodičů byl s ohledem na uvedené stanoven přibližně na 42.000 Kč měsíčně. Krajský soud upozornil taktéž na žalobcovy přiznané úspory ve výši 48.500 Kč a na pozemky i rodinný dům ve vlastnictví rodičů. Krajský soud uzavřel, že ani s přihlédnutím ke zvýšeným výdajům na péči o žalobce a vedení domácnosti by částka potřebná k zajištění právního zastoupení neměla vybočovat z možností žalobce a jeho rodičů.

[3] S ohledem na výše uvedený závěr krajský soud zamítl i návrh žalobce na ustanovení zástupce. Nadto uvedl, že nebyla splněna ani druhá podmínka pro ustanovení zástupce, tedy nezbytnost tohoto zastoupení k ochraně práv žalobce. Jelikož se v případě žalobce jednalo o přezkoumání rozhodnutí ohledně výše příspěvku na péči, v rámci soudního řízení by měly být v popředí především odborné lékařské otázky (správnost posouzení zdravotního stavu žalobce), nikoliv otázky právní, po právní stránce by dle krajského soudu neměla být věc natolik komplikovaná, aby opatrovnice žalobce k formulaci žalobních bodů nezbytně potřebovala odbornou pomoc advokáta.

[4] Krajský soud také uvedl, že řízení ve věcech sociální péče jsou podle § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudních poplatcích“), osvobozena od soudního poplatku.

II. Kasační stížnost žalobce a vyjádření žalovaného

[5] Žalobce (dále jen „stěžovatel“) v kasační stížnosti podané v zákonné lhůtě namítl nesprávné posouzení svých majetkových poměrů krajským soudem.

[6] Stěžovatel v první řadě namítl, že § 36 odst. 3 s. ř. s. váže posouzení otázky majetkových poměrů účastníka jen na jeho osobu, a přihlédnutí k celkovým poměrům domácnosti, v níž stěžovatel žije se svými rodiči, tak nemá oporu v zákoně.

[7] Stěžovatel dále upozornil, že nelze poukazovat na výši příjmů celé domácnosti, když krajský soud nezohlednil výdaje spojené s bydlením tří osob ve více jak 200 let starém venkovské stavení.

[8] Stěžovatel nepovažoval za správné ani započítání příspěvku na péči do celkových příjmů, neboť dle jeho názoru je tato dávka už sama o sobě dokladem o jeho sociální potřebnosti a úrovni jeho majetkových poměrů.

[9] Co se týče penzijního pojištění, na to mu spoří matka ze svého skrovného důchodu za účelem vytvoření úspor na dobu, kdy už stěžovatel nebude moci využívat péče své matky. Argumentace možností využití právě těchto prostředků k prosazováním zájmů stěžovatele jako osoby sociálně potřebné považuje stěžovatel za hrubě nepřípadné.

[10] V měsíci dubnu a květnu každého roku (ale nejen v těchto měsících) je mimořádný výdaj v řádu tisíce korun (např. na právní zastoupení) zásadním výdajem, stěžovatel totiž v těchto měsících vydává na léky na alergii a léčbu diabetu částku vyšší, než je výměra jeho invalidního důchodu.

[11] Závěr krajského soudu o tom, že se nezdá, že by byly právní služby mimo finanční možnosti stěžovatele, pokud ten byl zastoupen v řízení před žalovaným advokátem, považoval stěžovatel za zcela nepřípadný.

[12] Na závěr stěžovatel uvedl, že není schopen on ani jeho matka účinně prosazovat stěžovatelova práva, neboť se v řízení před žalovaným i krajským soudem jednalo o záležitost natolik formálně složitou, že ji nebyli schopni zvládnout. Dále uvedl, že žalovaný v rozhodnutích týkajících se jeho věci posuzuje odlišně jednotlivé ukazatele rozhodné pro posouzení stupně závislosti stěžovatele na základě obsahově shodných lékařských zpráv. Proto má stěžovatel za to, že nebyl správný závěr krajského soudu, že v rámci soudního řízení budou v popředí především odborné lékařské otázky, nikoliv právní, a že by se tedy nemělo jednat o věc natolik komplikovanou, aby opatrovnice stěžovatele nezbytně potřebovala odbornou pomoc advokáta.

[13] Stěžovatel s ohledem na výše uvedené navrhl Nejvyššímu správnímu soudu, aby napadené usnesení změnil tak, že návrhu na ustanovení zástupce vyhoví.

[14] Žalovaný se ke kasační stížnosti nevyjádřil.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[15] Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení krajského soudu v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které uplatnil stěžovatel v podané kasační stížnosti, přičemž nezjistil vadu uvedenou v odstavci 4, k níž musel přihlédnout z úřední povinnosti.

[16] Podle § 36 odst. 3 věta první a druhá s. ř. s. *[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze* ***pouze výjimečně****, jsou-li pro to* ***zvlášť závažné důvody****, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno.*

[17] Podle § 35 odst. 9 věta první s. ř. s. *[n]avrhovateli, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát; hotové výdaje zástupce a odměnu za zastupování osoby uvedené v odstavci 2 platí v takovém případě stát*.

[18] Z předloženého spisu krajského soudu vyplynulo, že stěžovatel podal dne 6. 3. 2018 žalobu proti rozhodnutí ze dne 26. 2. 2018, č. j. MPSV-2018/31137-912, jímž žalovaný zamítl odvolání stěžovatele podle § 90 odst. 5 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), které směřovalo proti rozhodnutí Úřadu práce – pobočka v Příbrami, kontaktní pracoviště Praha-západ (dále jen „úřad práce“), ze dne

28. 6. 2017, č. j. 18760/2017/CER. Tímto rozhodnutím zamítl úřad práce návrh stěžovatele na změnu přiznaného příspěvku na péči, a byl tak ponechán v původní výši 4400 Kč měsíčně.

[19] Stěžovatel v rámci uvedené žaloby požádal i o osvobození od soudního poplatku a ustanovení zástupce. Protože však nedoložil své majetkové poměry, krajský soud vyzval opatrovnici (matku stěžovatele), ustanovenou rozhodnutím Okresního soudu Praha-západ ze dne 4. 2. 2016, č. j. 12 P 27/2008 – 105, usnesením ze dne 9. 3. 2018, č. j. 42 Ad 7/2018 – 7, k tomu, aby vyplnila formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“ tak, aby bylo zřejmé, jaké jsou majetkové poměry stěžovatele i dalších osob žijících s ním ve společné domácnosti (výslovně uvedl opatrovnici). Opatrovnice zaslala dne 21. 3. 2018 vyplněný formulář s tím, že stěžovatel žije ve společné domácnosti s ní a svým otcem, nemá žádný příjem z pracovního ani obdobného poměru, žádné jiné příjmy z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr či z podnikání, pobírá plný invalidní důchod ve výši 10.300 Kč měsíčně a příspěvek na mobilitu ve výši 550 Kč měsíčně, žádné další příjmy nemá, stejně jako majetek větší hodnoty, má penzijní spoření se zůstatkem 48.578 Kč, žádné výdaje opatrovnice stěžovatele neuvedla a jako jiné okolnosti, které by mohly mít vliv na osvobození, uvedla, že stěžovatel má cukrovku, od narození atopický ekzém (s pravidelnou léčbou) a vícečetnou alergii. K uvedenému opatrovnice doložila potvrzení stěžovatele o vypláceném invalidním důchodu třetího stupně ze dne 13. 12. 2017 ve výši 10.300 Kč měsíčně a sdělení ze dne 28. 11. 2017 o zvýšení příspěvku stěžovatele na mobilitu na 550 Kč měsíčně od splátky za leden 2018. Protože opatrovnice nevyplnila uvedený formulář i ve vztahu ke své osobě a k ostatním osobám, které žily se stěžovatelem ve společné domácnosti, vyzval ji soud opětovně přípisem ze dne 9. 4. 2018 k jeho vyplnění, i s důrazem na vyplnění výdajů, které má opatrovnice především s poskytováním péče o stěžovatele. Opatrovnice zaslala dne 17. 4. 2018 vyplněný formulář ve vztahu ke stěžovateli obdobně jako v předchozím formuláři, navíc ale uvedla, že stěžovatel bydlí v jejím rodinném domě, tedy neplatí nájemné. Jako jiné okolnosti, které by mohly mít vliv na osvobození, opatrovnice uvedla, že starobní důchod otce činí 15.799 Kč měsíčně, její starobní důchod činí 10.938 Kč měsíčně a vlastní nemovitosti zapsané na listu vlastnictví č. X, otec vlastní nemovitosti na listu vlastnictví č. X a osobní motorové vozidlo Citroën Berlingo z roku 2007, reg. zn. X, v hodnotě cca 60.000 Kč. K uvedenému formuláři dále opatrovnice doložila oznámení ze dne 13. 12. 2017 o jí vypláceném starobním důchodu ve výši 10.938 Kč, oznámení ze dne 19. 12. 2017 o vypláceném starobním důchodu otce stěžovatele ve výši 15.799 Kč, seznam nemovitostí na listu vlastnictví č. X, k. ú. X, a na listu vlastnictví č. X, k. ú. X, ze dne 16. 4. 2018.

[20] Stěžejními otázkami v projednávaném případě jsou, zda stěžovatel splnil podmínky pro ustanovení zástupce podle § 35 odst. 9 s. ř. s., především tedy zda má stěžovatel nedostatečné prostředky, a splnil tak podmínku § 36 odst. 3 s. ř. s. pro úplné osvobození od soudního poplatku.

[21] Při rozhodování o přiznání osvobození od soudních poplatků Nejvyšší správní soud vychází z toho, že účelem institutu osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce je ochrana práv účastníka řízení, pokud by mu mohla vzniknout vážná újma na jeho právech v důsledku nedostatku finančních prostředků, který by mu v důsledku neschopnosti zaplatit soudní poplatek bránil účinně chránit svá práva v řízení

před soudem. Smyslem tohoto institutu není kompenzovat navrhovateli finanční zátěž spojenou se soudním řízením, ale zajistit přístup k soudu (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 8. 2010, č. j. 1 As 23/2009 - 95, publ. pod č. 2163/2011 Sb. NSS, usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50, publ. pod č. 537/2005 Sb. NSS). Dále z judikatury Nejvyššího správního soudu plyne, že „*§ 36 odst. 3 s. ř. s. stanoví výjimku z pravidla – soudní poplatky jsou účastníci řízení z dobrých důvodů (zejména kvůli omezení podání k soudům na ta, která jsou vskutku vážně míněna, a kvůli částečnému krytí nákladů na fungování justice) zásadně povinni platit a pouze výjimečně mají být od této povinnosti osvobozeni*“ (usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, , publ. pod č. 2099/2010 Sb. NSS).

[22] Účastník řízení, který chce být z důvodu své nemajetnosti osvobozen od soudních poplatků, musí o osvobození sám aktivně požádat soud, ale zejména musí uvést všechny údaje o své majetkové situaci a svá tvrzení doložit (musí tedy unést břemeno tvrzení a důkazní). Aby soud tuto povinnost žadatelům o osvobození od soudních poplatků alespoň částečně ulehčil, zpravidla jim poskytne k vyplnění formulář, který obsahuje určité typové okruhy otázek pro dostatečné zjištění finanční a sociální situace žadatele (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 10. 2017, č. j. 10 As 301/2017 - 20).

[23] Krajský soud tedy postupoval správně a v souladu s judikaturou zdejšího soudu, když opatrovnici stěžovatele vyzval usnesením dne ze dne 9. 3. 2018 k vyplnění formuláře a doložení majetkových poměrů stěžovatele, ale i osob žijících s ním ve společné domácnosti. Nejvyšší správní soud považuje pro posouzení podmínek pro osvobození od soudních poplatků stěžovatele za relevantní údaj o příjmech a výdajích „celé“ společné domácnosti. Při prokazování finanční situace fyzických osob je totiž vhodné se volně inspirovat zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, který stanoví mechanismus výpočtu životního minima společně posuzovaných osob. Podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. d) uvedeného zákona se společně pro účely určování životního minima posuzují i osoby, které společně užívají byt, s výjimkou osob, které prokážou, že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 3. 2015, č. j. 10 As 28/2015 - 21). Nelze tedy považovat za excesivní, pokud i krajský soud při posuzování majetkových poměrů hodnotí souhrn příjmů a výdajů osob žijících ve společné domácnosti, zvláště pokud je žadatel o osvobození od soudních poplatků omezen ve svéprávnosti a za opatrovnici má svou matku, s níž, stejně jako se svým otcem, žijí v jednom rodinném domě, a ona o něj pečuje. Je totiž zřejmé, že všichni hospodaří spolu a ze společných příjmů hradí společné výdaje; to za běžných okolností vede k „úsporám z rozsahu“ při hrazení výdajů na domácnost. Kdyby žili každý sám, jejich výdaje by byly s největší pravděpodobností jinak strukturovány.

[24] Jak vyplývá dále z judikatury Nejvyššího správního soudu, „*tvrdí-li účastník řízení před správním soudem pro účely rozhodnutí o žádosti o osvobození od soudních poplatků, že nemá dostatečné prostředky, avšak existují-li pochyby o pravdivosti účastníkova tvrzení, je na soudu, aby si, pokud možno v součinnosti s účastníkem, dalším šetřením učinil co možná nejpřesnější obraz o tom, jaké jsou skutečné majetkové poměry účastníka*“ (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 7. 2015, č. j. 2 As 153/2015 – 27). Krajský soud opětovně vyzval

přípisem ze dne 9. 4. 2018 opatrovnici stěžovatele s ohledem na vedení společné domácnosti k vyplnění předmětného formuláře i za ni a otce a zdůraznil, že je potřeba vyplnit i údaje o výdajích. Ani k druhé výzvě však údaje o výdajích opatrovnice neuvedla a nedoložila.

[25] Nejvyšší správní soud souhlasí s krajským soudem, že osvobození od soudních poplatků ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s. nemělo být stěžovateli přiznáno, ale s ohledem na výše uvedené má za to, že z jiných důvodů, než kvůli tomu, že má dostatek finančních prostředků. V tomto rozsahu proto musí Nejvyšší správní soud názor krajského soudu korigovat.

[26] Jak již Nejvyšší správní soud uvedl výše v bodě [22], je povinností žadatele o osvobození od soudních poplatků, aby rozhodné skutečnosti své žádosti tvrdil a prokázal. I přes aktivní přístup a opakovanou výzvu krajského soudu však opatrovnice výdaje stěžovatele a dalších osob ve společné domácnosti neuvedla. Nebylo pak úlohou krajského soudu domýšlet, jaké výdaje může stěžovatel a další osoby ve společné domácnosti mít, právě kvůli tomu, na co poukazuje opatrovnice. Krajský soud jen stěží odhadne bez podkladů od stěžovatele, jaké výdaje mohou stěžovatel a tyto ostatní osoby ve společné domácnosti mít. Krajský soud měl proto žádost zamítnout ne z důvodu, že má stěžovatel dostatečné finanční prostředky, to opravdu z údajů poskytnutých opatrovnicí stěžovatele nelze dovodit, ale z toho důvodu, že stěžovatel, resp. v tomto případě jeho opatrovnice, neuvedla a nedoložila potřebné údaje ohledně výdajů, a stěžovatel proto neunesl břemeno tvrzení ani důkazní ohledně svých majetkových poměrů.

[27] Nejvyšší správní soud proto uzavírá, že v případě stěžovatele nebyly splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků podle § 36 odst. 3 s. ř. s., a tedy ani pro ustanovení zástupce podle § 35 odst. 9 s. ř. s. Pro úplnost Nejvyšší správní soud uvádí, že s ohledem na nesplnění první podmínky pro ustanovení zástupce nebylo nutné se zabývat podmínkou druhou, tedy, zda je zástupce nezbytně třeba k ochraně práv stěžovatele.

IV. Závěr a náklady řízení

[28] Nejvyšší správní soud dospěl ze shora uvedených důvodů k závěru, že kasační stížnost není důvodná, a proto ji dle § 110 odst. 1 *in fine* s. ř. s. zamítl.

[29] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s., tj. podle pravidla úspěchu ve věci. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, a nemá proto právo na náhradu nákladů řízení. Žalovaný vznik nákladů řízení o kasační stížnosti netvrdil a ani ze spisu Nejvyššího správního soudu neplyne, že by mu nějaké náklady vznikly, proto mu právo na jejich náhradu nemohlo být přiznáno.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 11. července 2018

pokračování

JUDr. Karel Šimka
předseda senátu